

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

Από την Συνθήκη της Λωζάνης ως σήμερα – Σημεία διμερών εντάσεων

ΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑΔΑΚΟΥ

© 2020 Foreign Affairs Institute

Ινστιτούτο Εξωτερικών Υποθέσεων
Λεωφόρος Αλεξάνδρας 91
Αθήνα, 11474, ΕΛΛΑΔΑ

Ακολουθήστε το FAINST:

fainst2

/fainst

FA Institute

Foreign Affairs Institute, Greece

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΗΣ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ
-ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΜΕΡΩΝ ΕΝΤΑΣΕΩΝ

ΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑΔΑΚΟΥ

Περίληψη

Η μελέτη εξετάζει σε ιστορικό και γεωπολιτικό επίπεδο την τουρκική εξωτερική πολιτική στον χώρο του Αιγαίου Πελάγους, όπως αυτή έχει εκδηλωθεί από την Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 έως την σύγχρονη περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό επικεντρωνόμαστε σε εστιακά σημεία ενδιαφέροντος και ζητήματα διμερών εντάσεων μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας κατά το παρελθόν και την σύγχρονη περίοδο, όπως το θέμα της αποστρατικοποίησης των νήσων του Αιγαίου, το καθεστώς της ελληνικής κοινότητας στην Ίμβρο και την Τένεδο, την Κρίση των Ιμίων του 1996 και τον επανερχόμενο τουρκικό αναθεωρητισμό.

Λέξεις-κλειδιά

Συνθήκη Λωζάνης, Αιγαίο πέλαγος, αποστρατικοποίηση, ισορροπία ισχύος, τουρκικός αναθεωρητισμός, καθεστώς ελληνικής κοινότητας στην Τουρκία, Κρίση των Ιμίων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικές παρατηρήσεις	6
Η Συνθήκη της Λωζάνης για Ίμβρο και Τένεδο	11
Το ζήτημα της αποστρατικοποίησης	18
Η κρίση των Ιμίων	20
Θέσεις Τούρκων επισήμων	22
Συμπεράσματα	24
Βιβλιογραφία	25
Για την συγγραφέα	26

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να διεξαχθεί μια περιεκτική ανασκόπηση της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας στο Αιγαίο πέλαγος, από την Συνθήκη της Λωζάνης (1923) έως το τέλος του 20ού αιώνα. Η κλιμάκωση της αναθεωρητικής τουρκικής εξωτερικής πολιτικής σε διακρατικό επίπεδο, αλλά και η επίταση της τεχνολογικής αναβάθμισης των οπλικών συστημάτων της Τουρκίας και η χρήση των ένοπλων δυνάμεων της Τουρκίας για την κατά το δοκούν πρακτική εφαρμογή της ιδιαίτερης ερμηνείας του διεθνούς δικαίου, αποτελεί ερευνητικό αντικείμενο και αφετηρία προβληματισμού για την παρούσα ανάλυση. Σκοπός είναι η διαμόρφωση μιας διαχρονικής ολοκληρωμένης εικόνας για την εξωτερική επεκτατική πολιτική της Τουρκίας στο Αιγαίο Πέλαγος.

Η ανάλυσή μας βασίζεται σε ορισμένα θεμελιώδη σημεία-κλειδιά που έχουν απασχολήσει την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας. Αρχικά, γίνεται λόγος για το Αιγαίο πέλαγος και την παρούσα κατάστασή του, ποιες εξελίξεις έχουμε, και πάνω σε αυτές γεννάται το ερώτημα, ποια είναι η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας για το Αιγαίο πέλαγος και ποιες οι πολιτικές της κινήσεις, Συμφωνίες και Συνθήκες που δημιούργησαν τα θεμέλια για τα σημερινά γεγονότα. Θα αναφερθεί, εν συνεχεία, η Συνθήκη της Λωζάνης, που αποτελεί εφαλτήριο για την περίοδο προς εξέταση, και έπειτα θα εστιάσουμε στις τακτικές πολιτικής της Τουρκίας στις νήσους Ίμβρο και Τένεδο, με σκοπό την εξάλειψη της ελληνικής παρουσίας. Στην πορεία τίθεται το ζήτημα της αποστρατικοποίησης των νησιών του Αιγαίου, ώστε να γίνει κατανοητό σε ποια περίπτωση υπάγονται το καθένα και ποιες απαιτήσεις της τουρκικής πλευράς είναι ρεαλιστικές ή μη. Κομβικό σημείο στην τουρκική εξωτερική πολιτική αποτέλεσε η Κρίση των Ιμίων (1996). Στο πλαίσιο αυτό θα

παρουσιάσουμε την σταδιακή κλιμάκωση του γεγονότος αυτού που αργότερα προστέθηκε στην ατζέντα των ζητημάτων για το Αιγαίο πέλαγος ως ακόμη μια «γκρίζα ζώνη». Καταλήγοντας, θα συγκρατήσουμε κάποιες θέσεις που έλαβαν επίσημοι Τούρκοι σχετικά με το Αιγαίο Πέλαγος, ώστε να δημιουργηθεί σταδιακά μια εικόνα για το ποια είναι η συνολική θέση της Τουρκίας στην πάροδο των χρόνων ως προς την εξωτερική επεκτατική πολιτική της στο Αιγαίο Πέλαγος.

Το Αιγαίο Πέλαγος αποτελεί συνδυαστικό κρίκο της Πελοποννήσου, της Στερεάς, της Θεσσαλομαγνησίας, της Μακεδονίας, της νότιας Θράκης, των ακτών της δυτικής Μικράς Ασίας και της βορείου Κρήτης, ενώ μέσω του στενού του Ελλησπόντου και των Δαρδανελλίων επικοινωνεί με την θάλασσα του Μαρμαρά και την Μαύρη Θάλασσα.¹ Είναι ένας σταθερός πόλος έλξης, μια περιοχή υψηλής στρατηγικής σημασίας, πολλών επίδοξων κατακτητών, η οποία επί τρεις χιλιάδες χρόνια έχει υπάρξει μάρτυρας και χώρος συγκρούσεων με πρωτόγονα ή σύγχρονα οπλικά συστήματα. Τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει εντατικές προσπάθειες από την Τουρκία για αναθεώρηση των συνόρων της με την Ελλάδα, γεγονός που αποτελούσε ανέκαθεν έμμονη ιδέα όλων των διαδοχικών τουρκικών κυβερνήσεων, ανεξαρτήτως ιδεολογικών αναφορών. Οι διαδοχικές τουρκικές κυβερνήσεις διακηρύσσουν επιθετικές προθέσεις απροκάλυπτα ισχυριζόμενες συχνά πως κυρίως ο στόχος τους είναι να αυξήσουν την τιμή και την δόξα της Τουρκίας μέσω του επεκτατισμού. Άλλωστε είναι γνωστή και η καυχησιολόγος διακήρυξη της Τουρκίας μετά την εισβολή στην Κύπρο το 1974, πως η Κύπρος αποτέλεσε «το πρώτο βήμα» για την προβολή ισχύος σε βάρος του ελληνικού παράγοντα και ιδίως στο γεωπολιτικό σύστημα του Αιγαίου Πελάγους.

Οι Τούρκοι πολιτικοί γνωρίζουν την βασική αρχή του διεθνούς δικαίου πως αποτελεί καθήκον του κάθε κράτους να σέβεται την εδαφική ακεραιότητα των άλλων κρατών, δικαίωμα που είναι κατοχυρωμένο από τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών των οποίων ανάμεσα στα ιδρυτικά μέλη είναι και η Τουρκία. Εν τούτοις η τουρκική εξωτερική πολιτική προάγει την καταπάτηση της εδαφικής ακεραιότητας διαιωνίζοντας το θέμα των ναυτικών μιλίων και του εναέριου χώρου. Η Τουρκία, μάλιστα, απειλεί με χρήση στρατιωτικής δύναμης,

---

¹ Μ.Ξ. Κυριακού, *Η Κρίση στο Αιγαίο*, Αθήνα, 1986, 17-45.

ενέργεια νομικά απαγορευμένη από το Διεθνές Δικαστήριο. Πιο συγκεκριμένα, χαρακτηριστικό είναι το μήνυμα του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών, İhsan Sabri Çağlayangil προς τον Πρωθυπουργό της Ελλάδος, Κωνσταντίνο Καραμανλή, το 1979, στο οποίο ανέφερε: «Συχνά ελέχθη ότι αν η Ελλάδα αποπειραθεί να προεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα δώδεκα μίλια, η Τουρκία θα θεωρήσει την πράξη αυτή ως αιτία πολέμου. Η Ελλάδα δεν θα πρέπει να διακινδυνεύσει τέτοιο πράγμα». Αυτή η δήλωση, όπως και άλλες παρεμφερείς δηλώσεις εκπροσώπων της Τουρκίας σε προγενέστερες αλλά και μεταγενέστερες περιόδους, είχαν πάντοτε ως στόχο τον επηρεασμό της κοινής γνώμης και την αναβίωση εθνικιστικών αισθημάτων εντός και εκτός της Τουρκίας και την απόσπαση της προσοχής του τουρκικού λαού από κρίσιμα εσωτερικά προβλήματα που αντιμετωπίζει.²

Ο διάλογος ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία έχει διέλθει από ποικίλα στάδια και αφορά την διευκρίνιση των ζητημάτων Ελλάδος και Τουρκίας που έχουν τεθεί μονομερώς από την Άγκυρα σχετικά με τον θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου Αρχιπελάγους και τα οποία δημιουργούν, εκ του μη όντος, προβλήματα ασφάλειας, συνοχής και στρατηγικής στην νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Η κατάληξη των μακροχρόνιων διαπραγματεύσεων για την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος θα είναι καταλυτική και άμεσα εξαρτώμενη για την ομαλή διεξαγωγή συζητήσεων.³

Το 2018 ο αρχηγός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων, Χουλουσί Ακάρ, σε δηλώσεις του έπειτα από την άσκηση Εφές εκδήλωσε άλλη μια φορά το στρατηγικό ενδιαφέρον της Τουρκίας για το Αιγαίο Πέλαγος και την Κύπρο: «Γίνεται κάθε προσπάθεια ώστε το Αιγαίο να είναι θάλασσα ειρήνης, φιλίας και συνεργασίας. Μαζί με αυτό, οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις μας, οι οποίες με αποφασιστικότητα προστατεύουν σε όλες τις θάλασσές μας τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της χώρας και του λαού μας που πηγάζουν από το διεθνές δίκαιο και τις συμφωνίες, δεν θα επιτρέψουν ποτέ την δημιουργία τετελεσμένων. Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις θα συνεχίσουν να προστατεύουν τα δικαιώματα και συμφέροντα της Τουρκίας και της 'Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου

---

² Μ.Ξ. Κυριακού, Η Κρίση στο Αιγαίο, ό.π., 85-132.

³ Ι.Θ. Μάζης, Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία, Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2008, 57-58.

Κύπρου' στην Ανατολική Μεσόγειο και να διασφαλίζουν την ειρήνη και ασφάλεια με βάση τις διεθνείς συνθήκες εγγυήσεων και συμμαχίας στην Κύπρο».⁴

Η τουρκική επιθετικότητα έναντι της Ελλάδος και της Κύπρου, εκτός από την σταθερή συνήθη εκδήλωσή της, καταγράφεται και σε πρόσθετα επίπεδα. Ελλάδα και Κύπρος δέχονται, με αυξανόμενη ένταση από το 2015-2016, όταν εκδηλώθηκε η μεγάλη μεταναστευτική κρίση στην περιφέρεια της Ευρώπης, έναν συνεχώς κλιμακούμενο υβριδικό πόλεμο. Η κατάσταση αυτή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί τυπολογικά ως κανονικός πόλεμος, αλλά επίσης δεν ταυτίζεται με την κανονική αντίληψη περί ειρήνης μεταξύ δύο κρατών. Η τουρκική εξωτερική πολιτική στο πλαίσιο αυτό αποτελείται από μια ιδιαίζουσα προσέγγιση του διεθνούς δικαίου κατά βούληση, συνεχή ψυχολογική πίεση και στρατιωτικές ενέργειες οι οποίες είναι μεν ελεγχόμενες, αλλά δεν παύουν να αποτελούν ευθεία πολεμική αντιπαράθεση.⁵ Αυτή την στιγμή η Τουρκία είναι άκρως αναθεωρητική και υπερφιλόδοξη, με μείζοντα στρατηγικό σκοπό την προβολή ισχύος στις περιοχές, οι οποίες κατά τα παρελθόν είχαν αποτελέσει εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από την Συρία και το Ιράκ έως την Λιβύη.⁶

Σύμφωνα με τον καθηγητή Cengiz Aktar, η τουρκική εξωτερική πολιτική δεν διαθέτει στην πραγματικότητα τα μέσα για την αποτελεσματική υλοποίηση των φιλοδοξιών της, αν και η κατάσταση τείνει να μεταβάλλεται τα τελευταία έτη. Επί δεκαετίες, συγκεκριμένα από το 1923 έως το 2005, η Τουρκία ήταν στην πράξη αποκομμένη από τις γειτονικές χώρες σε επίπεδο ομαλών διμερών και περιφερειακών διπλωματικών σχέσεων, καθώς δεν διέθετε συγκροτημένη εξωτερική πολιτική ή πλήρως αυτόνομο διπλωματικό σώμα. Το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας επί δεκαετίες αποτελείτο από περίπου 1.200 ανειδίκευτους διπλωμάτες χωρίς θεματική εξειδίκευση. Μέσα την πολιτική κυριαρχία του AKP και την άνοδο του απολυταρχικού καθεστώτος του Ερντογάν,

---

⁴ «Αρχηγός τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων: Δεν θα επιτρέψουμε τετελεσμένα στο Αιγαίο», CNN, 10/05/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ya4hx26c> (ημέρα πρόσβασης 24/6/2018).

⁵ Κ. Γρίβας, «Οι άγνωστες διαθέσεις των ισχυρών», Επικαιρα, 393: 30/03/2018, 14-15.

⁶ Κ. Γρίβας, «Η Τουρκία προαναγγέλλει πόλεμο κατά της Ελλάδας», News, 25/03/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/y9gaccj5> (ημερομηνία πρόσβασης 25/6/2018).

η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας κινείται ασυνάρτητα και ακαθόριστα προς όλες τις κατευθύνσεις.⁷

Το έτος 2017 αποτέλεσε χρονιά «ρεκόρ» από πλευράς παραβιάσεων και προκλητικών δηλώσεων της Τουρκίας για το Αιγαίο. Ο αριθμός των παραβιάσεων ήταν πρωτόγνωρος εφόσον άγγιξε σχεδόν τις 3.000 παραβιάσεις στον αέρα και τις 1.700 στην θάλασσα.⁸ Συνδυάζοντας τον κλιμακούμενο υβριδικό πόλεμο, τις παραβιάσεις και τις προκλήσεις της Τουρκίας με την υπεροχή του Ερντογάν στις εκλογές τις 24ης Ιουνίου 2018, η Τουρκία συνέχισε και τα επόμενα έτη το επιθετικό πρόγραμμά της στην περιοχή, διεκδικώντας τον ρόλο της απόλυτης περιφερειακής δύναμης.⁹ Οι τουρκικές παραβιάσεις συνεχίσθηκαν τα επόμενα έτη έως και σήμερα, ενώ πλέον οι τουρκικές φιλοδοξίες εκδηλώνονται με στρατιωτική παρέμβαση στην Λιβύη υπέρ της κυβέρνησης της Τριπόλεως, με παρέμβαση στην Συρία, με περιορισμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις στο βόρειο Ιράκ και με προβολή ισχύος στην Ανατολική και την Κεντρική Μεσόγειο, καθώς και στην Αφρική.

Η Τουρκία στο πλαίσιο της προσπάθειας να αποτελέσει μια ισχυρή περιφερειακή δύναμη εστίασε στην ανάπτυξη τεχνολογικών υποδομών και γνωστικού κεφαλαίου που θα την οδηγήσει στην δημιουργία μιας ισχυρής αμυντικής βιομηχανίας, ώστε μελλοντικά να είναι ανεξάρτητη και αυτοδύναμη σχετικά με τον εξοπλισμό της. Η τουρκική απόπειρα αυτονομησης από πλευράς αμυντικού εξοπλισμού ανάγεται ήδη στην δεκαετία του 1970 και αφορμή υπήρξε το εμπάργκο πώλησης όπλων των ΗΠΑ στην Τουρκία μετά στην εισβολή στην Κύπρο. Η συνεχής πολιτική της Τουρκίας στο ζήτημα αυτό συνέβαλε στην ανάπτυξη και σταδιακή θεσμική βελτίωση της τουρκικής αμυντικής βιομηχανίας επί τριάντα χρόνια. Ως συνέπεια των ανωτέρω εξελίξεων η Τουρκία έχει αποκτήσει θεσμική πείρα και στρατιωτική κατασκευαστική τεχνογνωσία, προχωρώντας στον

---

⁷ C. Aktar, «Οι συνέπειες της πτώχευσης της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής: Τι και πως μπορεί να περισωθεί», *Foreign Affairs The Hellenic Edition*, Τεύχος 45 (Απρίλιος - Μάιος 2017).

⁸ Γ. Κουμουτσάκος, «Το 2017 ήταν χρονιά-ρεκόρ για τις τουρκικές παραβιάσεις στο Αιγαίο», *iefimerida*, 22/12/2017, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/y9tg9roy> (ημέρα πρόσβασης 23/6/2018).

⁹ Γ. Φίλης, «Ανατολική Μεσόγειος στο Τουρκικό επίκεντρο», *Νέα Κρήτη*, 27/6/2018, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ya4laa7l> (ημέρα πρόσβασης 27/6/2018).

σχεδιασμό δικών της οπλικών συστημάτων, τα οποία εξάγει σε άλλα κράτη, όπως το Κατάρ.¹⁰

Η Συνθήκη της Λωζάνης για Ίμβρο και Τένεδο

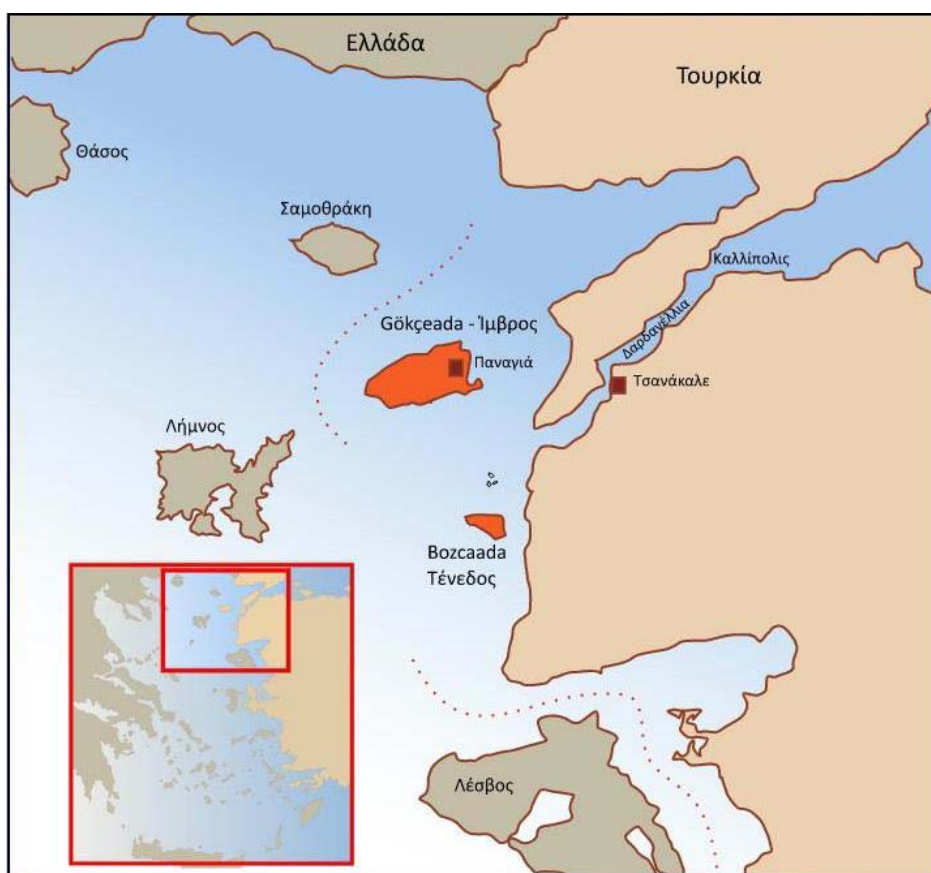
Η καθιέρωση ενός νέου συσχετισμού δυνάμεων και ισορροπιών στο Αιγαίο και στην Θράκη και ο τερματισμός της ένοπλης ελληνοτουρκικής σύρραξης (1919-1922) σηματοδοτήθηκε από την σύναψη της Συνθήκης της Λωζάνης το 1923. Η χρονική συγκυρία της προσπάθειας στερέωσης του εθνικού/λαϊκού κεμαλιστικού καθεστώτος στην Άγκυρα συνέπεσε με την οριστική αναίρεση της Μεγάλης Ιδέας και την ειρηνική προσαρμογή της Ελλάδας στο «μετα-Λωζανικό» εδαφικό καθεστώς. Ωστόσο, η αυτοκρατορική παράδοση της Υψηλής Πύλης, μαζί με το μεγαλοπρεπές περιβάλλον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχαν αναπόφευκτα επηρεάσει σε ιδεολογικό επίπεδο την κεμαλική διαρχία στρατιωτικών και γραφειοκρατών που ανέλαβε την αναδιοργάνωση του κράτους. Επομένως, αν και υπήρξε μέσω της Συνθήκης μια αμοιβαία αποδοχή των ελληνοτουρκικών συνόρων, συνέχισαν και μετά το 1923 οι διενέξεις καθότι η Λωζάνη είχε αφήσει σοβαρά διμερή ζητήματα μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε εκκρεμότητα, στοιχείο που περιέπλεξε ακόμη περισσότερο την κατάσταση αυτή.¹¹

Η συνθήκη της Λωζάνης προέβλεπε στο άρθρο 14 την επιβίωση του γηγενούς ελληνικού πληθυσμού της Ίμβρου και της Τενέδου, την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος ειδικής τοπική αυτοδιοίκησης που θα διασφάλιζε την δημόσια τάξη και ασφάλεια, αλλά θα κάλυπτε και όλο το εύρος της διοίκησης. Οι τοπικές εξουσίες σε δικαστικό, υγειονομικό, λιμενικό, τελωνειακό, εκπαιδευτικό και αστυνομικό επίπεδο θα ασκούνταν από τον αυτόχθονα ελληνικό πληθυσμό των νησιών. Ωστόσο, η τουρκική κυβέρνηση δεν σεβάστηκε το άρθρο 14 και δεν το εφάρμοσε. Στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1923, όταν οι τουρκικές Αρχές παρέλαβαν την διοίκηση των νησιών, προέβησαν σε απόλυση των τοπικών

¹⁰ G. Korkmaz, «An Analysis of Turkey's Defense Systems Acquisition Policy», Μάρτιος 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ydhucpuk> (ημέρα πρόσβασης 16/6/18).

¹¹ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, Γνώση, Αθήνα, 1991, 31-38.

διοικητικών στελεχών και προχώρησαν αμέσως στην διάλυση του διοικητικού συμβουλίου, το οποίο ήταν εκλεγμένο από τον γηγενή πληθυσμό. Αυθαιρέτως διόρισαν νέο διοικητικό συμβούλιο και ανέλαβαν εξ ολοκλήρου την εξουσία (διοικητική, δικαστική, αστυνομική, λιμενική και τελωνειακή) Τούρκοι αξιωματούχοι από την Μικρά Ασία, οι οποίοι έπειτα από εισήγηση προκρίτων γηγενών Μουσουλμάνων, δημιούργησαν κατάλογο με εξήντα τέσσερις νησιώτες. Οι τελευταίοι χαρακτηρίστηκαν ανεπιθύμητοι, με συνέπεια την απαγόρευση του επαναπατρισμού τους καθώς και των οικογενειών τους από την τουρκική κυβέρνηση.¹²

Με αυτό τον τρόπο οι Τούρκοι πέτυχαν να εκριζώσουν την ελληνική ηγεσία της Τενέδου, η οποία αποτελούσε την κοινωνική και οικονομική ελίτ του νησιού,

¹² Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 52-57.

ανακηρύσσοντάς την ως ανεπιθύμητη. Την ίδια ακριβώς τύχη είχαν και χίλιοι πεντακόσιοι Ίμβριοι, οι οποίοι κατέφυγαν προσωρινά στην Λήμνο και την Θεσσαλονίκη. Οι Ίμβριοι αυτοί θεωρήθηκαν από τις τουρκικές Αρχές «συνεργάτες του ελληνικού καθεστώτος στα νησιά» και οι περιουσίες τους κατασχέθηκαν. Οι τουρκικές Αρχές εκμεταλλεύθηκαν τον Νόμο περί εγκαταλελειμμένης περιουσίας (emval-i metrukiyet), αφού πρώτα είχαν προβεί στην απαγόρευση επαναπατρισμού τους, παραβιάζοντας το Πρωτόκολλο VIII της Συνθήκης της Λωζάνης περί αμνηστίας. Όσοι κάτοικοι παρέμειναν στα νησιά υπέστησαν το οργανωμένο εγχείρημα του σταδιακού εκτουρκισμού της Ίμβρου και της Τενέδου. Το έτος 1926 ήρθε με ανησυχητικές εξελίξεις για τους γηγενείς πληθυσμούς, καθώς σημειώθηκε η εγγραφή κληρωτών και εφέδρων στον τουρκικό στρατό. Σύμφωνα με το Ελληνικό Προξενείο της Κωνσταντινούπολης, οι στρατευμένοι νησιώτες χρησιμοποιήθηκαν σε βαριά χειρωνακτικά έργα στα βάθη της Μικράς Ασίας.

Το έτος 1927, έπειτα από έκκληση των κατοίκων του Γλυκέος Ίμβρου προς τους Ιμβριούς της Αμερικής για οικονομική υποστήριξη, ο διευθυντής της Νομαρχίας Δαρδανελλίων μετέβη στην Ίμβρο και στην Τένεδο για διεξαγωγή ανακρίσεων, καθώς η τουρκική κυβέρνηση το θεώρησε προσβολή για το τουρκικό κράτος, φυλακίζοντας την δημογεροντία του Γλυκέος στα Δαρδανέλλια. Ο Βρετανός πλοίαρχος E.A. Nottingham Palmer, ο οποίος υπηρετούσε στην περιοχή των Στενών και του Αιγαίου το διάστημα των ετών 1923-1927, αναφέρεται εκτενώς στην καταπίεση που υπέστησαν οι γηγενείς πληθυσμοί των νησιών από τις τουρκικές Αρχές. Στις 25 Ιουνίου 1927, προσπαθώντας να δώσει μια φαινομενική λύση στο ζήτημα της τοπικής διοίκησης της Ίμβρου και της Τενέδου, η τουρκική κυβέρνηση υπερψηφίζει τον Νόμο 1151/1927 Περί τοπικής Διοίκησης (Mahalli Idareler Kanunu), βάσει του οποίου τα νησιά έπρεπε να απογυμνωθούν από τα τοπικά τους δικαστήρια. Ο διοικητής στα νησιά (nahiye Müdüğü) δεν εκλεγόταν από τον τοπικό πληθυσμό, ούτε υπήρχε κάποια σχετική πρόβλεψη και όσοι ήταν υποψήφιοι για το δημοτικό συμβούλιο έπρεπε να γνωρίζουν άριστα

την τουρκική γλώσσα, γεγονός που απέκλειε αυτομάτως όλους τους Έλληνες κατοίκους του νησιού εφόσον οι τουρκόφωνοι ήταν ελάχιστοι.¹³

Η τουρκική κυβέρνηση εκμεταλλεύτηκε το γεγονός πως στην Συνθήκη της Λωζάνης δεν υπήρχαν διατάξεις για την προστασία των μειονοτήτων που να είναι άμεσα συνδεδεμένες με το τοπικό καθεστώς των νησιών κι έτσι επέβαλαν ένα εκπαιδευτικό σύστημα ίδιο με των τουρκικών σχολείων της ηπειρωτικής Τουρκίας. Η Άγκυρα κατέστησε υποχρεωτική την τουρκική εκπαίδευση στην Ίμβρο και την Τένεδο, περιορίζοντας παράλληλα την διδασκαλία της Ορθόδοξης Θρησκείας και της ελληνικής γλώσσας σε μια ώρα την ημέρα, εκτός του κανονικού προγράμματος φροντιστηριακών μαθημάτων. Ενώ, ο νόμος για την διοίκηση των νησιών δεν τέθηκε αμέσως σε εφαρμογή αλλά σταδιακά από νησί σε νησί, εφαρμόστηκε όμως σχεδόν αμέσως το άρθρο που αναφερόταν στην εκπαίδευση και παρέμεινε σε ισχύ μέχρι το 1951. Στις 20 Φεβρουαρίου 1927, το ελληνικό σχολαρχείο της Ίμβρου έκλεισε από τις τουρκικές Αρχές με το πρόσχημα ότι λειτουργούσε ως λύκειο, ενώ ήταν κεντρικό ημιγυμνάσιο και έπρεπε να προσλάβει κατάλληλους καθηγητές αναγνωρισμένους από το Υπουργείο Δημόσιας Εκπαίδευσης. Καθώς η Άγκυρα δεν ενέκρινε τους γηγενείς Έλληνες διδασκάλους, το σχολαρχείο έκλεισε για να ανοίξει πλέον το επόμενο ακαδημαϊκό έτος ως τουρκική κυβερνητική σχολή, οπότε τα ελληνόπουλα της πρωτεύουσας θα διδάσκονταν αποκλειστικά την τουρκική γλώσσα και την κεμαλική ιδεολογία.¹⁴

Αξίζει να αναφερθεί το γεγονός πως πριν την τουρκική προσάρτηση, η Ίμβρος είχε 10 σχολεία και η Τένεδος είχε δύο, δέκα όμως χρόνια περίπου αργότερα, το 1928 στην Ίμβρο λειτουργούσαν μόνο πέντε σχολές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στην Τένεδο είχαν κλείσει και τα δύο ελληνικά σχολεία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υποβαθμιστεί εντελώς η ελληνική εκπαίδευση στα νησιά και να έχουν πλέον μόνο οι εύποροι κάτοικοι των νησιών το προνόμιο να στείλουν τα παιδιά τους στην Λήμνο και την Λέσβο, ώστε να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Η κατάσταση αυτή προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην Ελλάδα, όπου

---

¹³ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 52-57.

¹⁴ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 52-57.

σημειώθηκαν πολλές διαμαρτυρίες και εκστρατείες από σύλλογους Ιμβριών και Τενεδίων. Παρά την συνεχιζόμενη παραβίαση των δικαιωμάτων των Ελλήνων της Ίμβρου και της Τενέδου η ελληνική κυβέρνηση δεν ήταν σε θέση να καταγγείλει την Άγκυρα στην Κοινωνία των Εθνών. Η τουρκική πλευρά φοβόταν την ύπαρξη συμπαγών ελληνικών πληθυσμών και τρεφόμενη από μια καχυποψία πως η Ελλάδα είχε βλέψεις εις βάρος της Ανατολικής Θράκης και της Κωνσταντινούπολης, ανυπομονούσαν να μετατρέψουν την πληθυσμιακή σύνθεση των νησιών, συρρικνώνοντας τον Ελληνισμό, ώστε σε βάθος χρόνου η Ίμβρος και η Τένεδος να καταστούν αποκλειστικά τουρκικά νησιά.¹⁵

Το 1950 απαλλάχθηκαν οι κάτοικοι των νησιών από την ταλαιπωρία να πρέπει για οποιαδήποτε απλή διοικητική, δικαστική ή προσωπική τους υπόθεση να πηγαίνουν στην ηπειρωτική Τουρκία, από την στιγμή που τα νησιά αναβαθμίστηκαν σε δημαρχεία (kaza). Το 1951 καταργείται από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση το άρθρο 14 του νόμου 1151/1927, η εκπαιδευτική ρήτρα, και επανήλθε σε διοικητική ισχύ το εκπαιδευτικό σύστημα που ακολουθούσαν τα ελληνικά σχολεία της Κωνσταντινουπόλεως. Το ακαδημαϊκό έτος 1952-1953, στο πρόγραμμα των ελληνικών σχολείων στην Ίμβρο και την Τένεδο προστέθηκαν ελληνικά μαθήματα και οι Έλληνες διδάσκαλοι επέστρεψαν στα νησιά από την Κωνσταντινούπολη. Αξιζει να σημειωθεί πως η διευθέτηση του εκπαιδευτικού ζητήματος των νησιών αποτελεί απόδειξη ότι για το τουρκικό νομοθετικό σώμα, το μειονοτικό καθεστώς της Λωζάνης ισχύει και για τα νησιά Ίμβρο και Τένεδο.

Ο πρόεδρος της Τουρκίας, Τζελάλ Μπαγιάρ, επισκέφτηκε την Ίμβρο τον Σεπτέμβριο του 1951 υποσχόμενος να μελετήσει προσεκτικά τις ανάγκες των κοινοτήτων των νησιών ώστε να γίνει βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, εξέλιξη, η οποία συνέπεσε με τον διορισμό του Μητροπολίτη Ίμβρου και Τενέδου, Μελίτωνος. Σταδιακώς εξασφαλίστηκαν ορισμένα προνόμια, η οικονομία βελτιώθηκε, ιδρύθηκαν ελληνικά μορφωτικά κέντρα με κύριο στόχο την διατήρηση και την ανάπτυξη της εθνικής θρησκευτικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας των Ιμβριών και των Τενεδίων, αυξήθηκε ο τουρισμός, εκδόθηκε στην Κωνσταντινούπολη (και διανεμόταν στα νησιά) η ιμβριώτικη εφημερίδα «Η

---

¹⁵ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 52-57.

φωνή της Ίμβρου», με θέματα που αφορούσαν αποκλειστικά τους Ίμβριους. Με την συναίνεση των τουρκικών Αρχών, η Ίμβρος και Τένεδος γνώρισαν μια πολιτιστική και οικονομική ακμή μεταξύ των ετών 1950-1963 και οι κάτοικοί τους μπόρεσαν να διατηρήσουν την ελληνική τους ταυτότητα αλλά και να βγουν από την απομόνωση των προηγούμενων 30 ετών.¹⁶

Η ακμή αυτή που γνώρισε η Ίμβρος και Τένεδος και οι ομαλές συνθήκες διαβίωσης διακόπηκαν απότομα όταν κορυφώθηκαν το 1964 οι διακοινοτικές συγκρούσεις στην Κύπρο μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και αναδείχθηκε ακόμη περισσότερο το Κυπριακό Ζήτημα. Η τουρκική κυβέρνηση ισχυρίστηκε πως στην Δυτική Θράκη και στην Κύπρο οι Έλληνες κακομεταχειριζόταν τους ομοεθνείς τουρκικής καταγωγής κατοίκους. Η Τουρκία υιοθέτησε μια πολιτική διώξεων σε βάρος των Ελλήνων της Ίμβρου και της Τενέδου παραβιάζοντας ευρέως τόσο τις διατάξεις της Συνθήκης της Λωζάνης για το καθεστώς τοπικής αυτοδιοίκησης των νησιών όσο και το τουρκικό Σύνταγμα.

Η Άγκυρα ακολούθως εγκαινίασε τις πρώτες απελάσεις Κωνσταντινουπολιτών, ενώ από τον Απρίλιο - Μάιο του 1964 καταγράφονται τα πρώτα συντονισμένα μέτρα με σκοπό τον πλήρη εκτουρκισμό της Ίμβρου. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται η ίδρυση διδασκαλείου - οικοτροφείου για σπουδαστές από την Τουρκία, το οποίο λειτούργησε ως εκπαιδευτικό κέντρο και πυρήνας μετάδοσης της τουρκικής κουλτούρας στα νησιά, η ίδρυση στρατοπέδου χωροφυλακής (Jandarma Taber Sahasi) στην Παναγία της Ίμβρου, καθώς και η ανέγερση τεμένους την ίδια περιοχή, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1970. Πρόσθετα κατασταλτικά διοικητικά μέτρα υπήρξαν η απαγόρευση λειτουργίας του μοναδικού μειονοτικού σχολείου της Τενέδου τον Αύγουστο του 1964, η δήμευση όλων των ελληνικών μειονοτικών σχολείων της Ίμβρου, και η μετατροπή το 1966 του ελληνικού ημιγυμνασίου σε οικοτροφείο για σπουδαστές από την Τουρκία. Η κατάργηση της ελληνικής παιδείας στην Ίμβρο και στην Τένεδο αποφασίστηκε από την τουρκική εθνοσυνέλευση στις 20 Ιουλίου 1964, με αποτέλεσμα να διακοπεί οριστικώς η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας

---

¹⁶ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 140-142.

στα νησιά. Η μη ύπαρξη ελληνικής εκπαίδευσης ανάγκασε τους νησιώτες να προσφύγουν μαζικά στην Κωνσταντινούπολη ή στο εξωτερικό όπου τα ελληνόπουλα θα είχαν την δυνατότητα να λάβουν ελληνική μόρφωση.¹⁷

Καταλυτικός παράγοντας για την εγκατάλειψη της Ίμβρου από τον ελληνικό πληθυσμό αποτέλεσε η δημιουργία της ανοιχτής αγροτικής φυλακής (Taim Aşik Cezaevi) για Τούρκους βαρυποινίτες με προέλευση από την ηπειρωτική Τουρκία. Για την ίδρυση των φυλακών απαλλοτριώθηκαν καλλιεργήσιμες εκτάσεις εδαφών από την πεδιάδα της Ίμβρου και οι Έλληνες ιδιοκτήτες έλαβαν εξευτελιστική αποζημίωση ανά τετραγωνικό μέτρο. Η εγκατάσταση των βαρυποινιτών Τούρκων προκάλεσε ένα κλίμα βίας και τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα την μαζική αποδημία των Ιμβρίων. Το 1966 ξεκίνησαν νέες απαλλοτριώσεις για την δημιουργία του κρατικού κτήματος αγροτικής παραγωγής, ενώ ακολούθησε η απαλλοτρίωση για την κατασκευή φράγματος στους Αγίους Θεοδώρους. Το 1983-1984 τεράστιες εκτάσεις στρεμμάτων βοσκότοπων του νησιού χαρακτηρίστηκαν ως δάση ή αναδασωτές περιοχές με αποτέλεσμα το τουρκικό Υπουργείο Γεωργίας να απαγορεύσει την βοσκή στους παραδοσιακούς αυτούς βοσκότοπους.

Στις 29 Ιουλίου 1964 κυκλοφόρησε μνημόνιο που ενημέρωνε την διεθνή κοινή γνώμη για το θέμα της ελληνικής παιδείας στα νησιά και για την κατάργησή της. Έπειτα από σχετικό αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης, η 13η Γενική Συνέλευση της UNESCO συζήτησε την ελληνική προσφυγή κατά της κατάργησης ελληνικής παιδείας και τον εκτουρκισμό των ελληνικών μειονοτικών σχολείων. Δεν υπήρξε, όμως, κανένα αποτέλεσμα εξαιτίας της πάγιας αρχής των Δυτικών χωρών να αποφεύγουν κάθε ανάμειξη στα ελληνοτουρκικά, ενώ την ίδια ακριβώς στάση υιοθέτησε και το NATO. Μετά τις πιέσεις των συμμαχικών χωρών, η ελληνική κυβέρνηση αποφάσισε να ματαιώσει την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, με αποτέλεσμα η Τουρκία να συνεχίζει ανενόχλητη την πολιτική της, που στόχευε στην δημογραφική αλλοίωση του πληθυσμού της οδηγώντας στην πλήρη εξάλειψη των Ελλήνων της Τενέδου. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι η μεθοδολογία της δημογραφικής αλλοίωσης και του τουρκικού εποικισμού που

---

¹⁷ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 516-523.

εφάρμοσε με τόσο μεγάλη επιτυχία η τουρκική κυβέρνηση το 1964-1965, είναι η ίδια ακριβώς με αυτήν η οποία εφαρμόστηκε δέκα χρόνια αργότερα στην βόρεια Κύπρο με τα γνωστά τραγικά επακόλουθα για τον Ελληνισμό.¹⁸

Το ζήτημα της αποστρατικοποίησης

Από το 1974 και μετά, η Τουρκία επικαλείται επίμονα τις υποτιθέμενες ελληνικές παραβιάσεις των διεθνών καταστατικών συνθηκών και Συμβάσεων Ειρήνης της Λωζάνης (1923) και των Παρισίων, αναφορικά με την υποχρέωση αποστρατικοποίησης των ανατολικών νησιών του Αιγαίου.

ΠΗΓΗ: web

Η επίκληση αυτή των παραβιάσεων έχει τρεις στόχους: πρώτον την αμφισβήτηση της νομιμότητας των αιγαιακών δεδομένων και την υπονόμηση της σταθερότητας, δεύτερον την πρόκληση εντυπώσεων στην διεθνή κοινή

¹⁸ Α. Αλεξανδρή, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 516-523.

γνώμη ότι η Ελλάδα παρανομεί, και τρίτον την επίτευξη της αναθεώρησης του υφισταμένου διεθνούς καθεστώτος στο Αιγαίο.¹⁹

Η αποστρατικοποίηση είναι καθεστώς του διεθνούς δικαίου το οποίο προκύπτει ως αποτέλεσμα διμερούς ή πολυμερούς Συνθήκης, πάνω στην οποία δεσμεύονται ένα ή περισσότερα κράτη, ώστε να μην προβαίνουν σε οχυρώσεις, εγκατάσταση ή παραμονή στρατευμάτων, στην δημιουργία ξένων στρατιωτικών βάσεων σε συγκεκριμένες περιοχές της επικράτειάς τους, συνήθως παραμεθόριες ή νησιωτικές. Σκοπός της αποστρατικοποίησης είναι η πρόληψη της ένοπλης σύγκρουσης σε περιπτώσεις συνοριακών επεισοδίων και άλλων κρίσεων μεταξύ γειτονικών χωρών, όπως επίσης η αποφυγή απρόβλεπτων επιθέσεων.

Στο Αιγαίο Πέλαγος το καθεστώς της αποστρατικοποίησης των ελληνικών νήσων δεν είναι ενιαίο αλλά ορίζεται από τρία διαφορετικά νομικά καθεστώτα για κάθε κατηγορία νησιών. Σύμφωνα με την Τουρκία, τα νησιά Λήμνος και Σαμοθράκη διέπονται από την σύμβαση της Λωζάνης για τα Στενά (1923), ενώ κατά την Ελλάδα από την σύμβαση του Μοντρέ (1936), η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη σύμβαση συνολικά ή εν μέρει. Έπειτα, στην Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης (1923) υπάγονται τα νησιά Μυτιλήνη, Χίος, Σάμος και Ικαρία. Τέλος, τα Δωδεκάνησα διέπονται από την Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (1946). Η Ελλάδα έχει προβεί στην ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων σε όλα αυτά τα νησιά, ενέργεια την οποία η Τουρκία θεωρεί παράνομη και παραβίαση δεσμεύσεων της Ελλάδας, που απορρέουν από διεθνείς συνθήκες. Ωστόσο ορισμένα νησιά του Αιγαίου δεν είχαν τεθεί υπό καθεστώς αποστρατικοποίησης, όπως η Θάσος, τα Ψαρά, ο Άγιος Ευστράτιος και ορισμένες νησίδες. Η Τουρκία δέχεται ότι τα τρία αυτά νησιά είναι ελληνικά και ως μη αναφέρονται στη Λωζάνη γιατί ήταν υπό ελληνική κατοχή ήδη από το 1914, και η ίδια, στην διάσκεψη Ειρήνης της Λωζάνης, έχει αποδεχθεί την ελληνική κυριαρχία στα νησιά αυτά υπό τον όρο όμως να μην οχυρωθούν.²⁰

---

¹⁹ Α. Αλεξανδρής, Θ. Βερέμης, Π. Καζάκος, Β. Κουφουδάκης, Χ.Λ. Ροζάκης, Γ. Τιτσόπουλος, *Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987*, ό.π., 423-425.

²⁰ Α. Ηρακλείδης, *Άσπονδοι Γείτονες: Ελλάδα - Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου*, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2007, 337-353.

Η κρίση των Ίμίων

Μια προέκταση της κρίσης που ξεκίνησε στο Αιγαίο πέλαγος στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αποτελεί η κρίση που ξέσπασε στα Νοτιοανατολικό Αιγαίο ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία εξαιτίας δύο μικροσκοπικών νησίδων του νησιωτικού συμπλέγματος των Δωδεκανήσων γνωστών με το όνομα Ίμια. Στις 25 Δεκεμβρίου 1995 το τουρκικό εμπορικό πλοίο «Φιγκέν Ακάτ» προσάραξε στα ύδατα μιας εκ των δύο βραχονησίδων Ίμια ανατολικά της Καλύμνου. Μέχρι τότε στην πλειοψηφία του τουρκικού και του ελληνικού λαού, τα Ίμια ήταν άγνωστα. Έπειτα από τηλεφωνική συνεννόηση, η ρυμούλκηση του τουρκικού εμπορικού διεξήχθη με ελληνικό ρυμουλκό. Το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών στις 29 Δεκεμβρίου 1995 υποστήριξε για πρώτη φορά ότι οι βραχονησίδες Ίμια είναι τουρκικές προκαλώντας αυτομάτως την έντονη αντίδραση της Αθήνας, καθώς για πρώτη φορά χερσαίο τμήμα της ελληνικής επικράτειας τέθηκε υπό αμφισβήτηση.

Η Άγκυρα αμφισβήτησε ευθέως το Πρωτόκολλο του 1932 μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας για την συνοριακή οριοθέτηση με το επιχείρημα ότι το Πρωτόκολλο του 1932 συντάχθηκε υπό συγκεκριμένες συνθήκες στα πρόθυρα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και ότι δεν είχε επισήμως κατατεθεί στην Κοινωνία των Εθνών για επικύρωση. Η απάντηση της Ελλάδας ήταν πως οι βραχονησίδες Ίμια αποτελούν τμήμα των Δωδεκανήσων που παραχωρήθηκαν στην Ελλάδα μαζί με όλα τα Δωδεκάνησα από τους Ιταλούς σύμφωνα με τη Συνθήκη Ειρήνης το 1947.

Λίγες ημέρες αργότερα, στις 25 Ιανουαρίου 1996, ο δήμαρχος Καλύμνου και τρεις συμπολίτες του ύψωσαν την ελληνική σημαία σε μια από τις βραχονησίδες Ίμια. Δύο ημέρες αργότερα, σε αυτήν την βραχονησίδα προσγειώθηκε με ελικόπτερο συνεργείο της εφημερίδας Χουριέτ, υπέστειλε την ελληνική σημαία και ύψωσε στην θέση της την τουρκική γεγονός που έφερε την έντονη αντίδραση της Ελλάδας και αποφασίστηκε η αλλαγή της σημαίας από ελληνικό πολεμικό περιπολικό.²¹

---

²¹ Σ. Γεωργούλης & Σ. Σολταρίδης, *Ίμια: Η αναμφισβήτητη ελληνική κυριαρχία. Η απειλή ενός νέου casus belli*, Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1996, 27-34 .

Το γεγονός αυτό συνέπεσε στην πιο ακατάλληλη στιγμή και για τις δύο χώρες, στις οποίες μόλις είχαν αναλάβει τα ηνία η κυβέρνηση Κώστα Σημίτη αλλά και η προσωρινή κυβέρνηση Τανσού Τσιλλέρ. Ο Σημίτης έκανε λόγο για «επιθετικό εθνικισμό» της Τουρκίας και η Τσιλλέρ δήλωσε πως «δεν θα δοθεί ούτε ένα πετραδάκι από την γη της πατρίδας στους Έλληνες». Έπειτα από την ύψωση της σημαίας από το ελληνικό πολεμικό περιπολικό συνέβη ένα γεγονός που ανέβασε περισσότερο τις εντάσεις και η κατάσταση πλέον ήταν εκτός ελέγχου. Ο ελληνικός στόλος παρατάχθηκε στο Ανατολικό Αιγαίο, ενώ στην συνέχεια έκανε ακριβώς το ίδιο και ο τουρκικός στόλος με διαταγή της Τσιλλέρ προς τον αρχηγό του τουρκικού Ναυτικού, ναύαρχο Guven Erkaya. Η κρίση αποκλιμακώθηκε κυρίως λόγω της αυτοσυγκράτησης που επέδειξε ο Σημίτης. Η Τανσού Τσιλλέρ, χρησιμοποίησε την κλιμάκωση προκειμένου να εξασφαλίσει την πρωθυπουργία έναντι του Μεσουτ Γιλμάζ, ο οποίος τελικά την διαδέχθηκε ως πρωθυπουργός αμέσως μετά την κρίση.

Σημαντικό ρόλο στην αποκλιμάκωση επέδειξαν οι ΗΠΑ και ειδικά ο Υπουργός Άμυνας, Γουίλιαμ Πέρι, ο υπουργός Εξωτερικών, Γουόρεν Κρίστοφερ, αλλά και ο ίδιος ο πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον. Από την πλευρά της Τουρκίας πάρα πολλοί επίσημοι παραδέχτηκαν πως η Τανσού Τσιλλέρ χειρίστηκε έτσι την κατάσταση για ιδιοτελείς πολιτικούς σκοπούς. Ο διάδοχός της, Μεσουτ Γιλμάζ, έκανε λόγο στην Τουρκική Εθνοσυνέλευση για την ανεύθυνη στάση της προκατόχου του και των γραφειοκρατών του Υπουργείου Εξωτερικών. Την ίδια θέση υποστήριξε ο αρχηγός της αντιπολίτευσης, ισλαμιστής, Νετσεμπίν Ερμπακάν. Ο αρχηγός του Τουρκικού Γενικού Επιτελείου, στρατηγός Ισμαήλ Χακί Καρανταγί, αναφέρθηκε σε «στρατηγικό λάθος της Τουρκίας» και ο υφυπουργός Εξωτερικών, Ινάν Μπατού, έκανε λόγο για δημαγωγία και απέδωσε ευθύνες στον Τύπο. Η κρίση στα Ίμια έχει αποτέλεσμα όμως να προστεθεί ακόμα ένα θέμα στην ελληνοτουρκική ατζέντα για το Αιγαίο και μάλιστα αναφερόμενο ως «γκρίζες ζώνες». ²²

---

²² Α. Ηρακλείδης, *Άσπονδοι Γείτονες: Ελλάδα - Τουρκία*, ό.π., 165-170.

Θέσεις Τούρκων επισήμων

Σε κάθε προσέγγιση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, η ανάλυση του ρόλου της χώρας στις διεθνείς σχέσεις αυτόματα υπογραμμίζει την σημασία των γεωπολιτικών παραγόντων. Πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Τουρκία έχουν σχέση με την γεωγραφική της θέση. Οι σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Κύπρο και κυρίως η διαμάχη για το Αιγαίο ,καθώς και άλλα προβλήματα με την Ελλάδα συνεχίζουν να έχουν πρωτεύουσα σημασία για την Τουρκία, μια χώρα στην διασταύρωση περιοχών υψηλής στρατηγικής έντασης. Από την πλευρά της Τουρκίας στην ανοιχτή διαμάχη για την κυριαρχία στο Αιγαίο ή για την Κύπρο, μια εξ ολοκλήρου επιθετική εθνικιστική προσέγγιση θα είχε ως αποτέλεσμα την απόλυτη αποξένωση της Τουρκίας από τη Δύση και θα επιδρούσε στους ζωτικής σημασίας θεσμικούς και διμερείς δεσμούς της Άγκυρας με την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες.²³

Το κεμαλικό απόφθεγμα «ειρήνη στην χώρα, ειρήνη στον κόσμο», προωθούσε κατά το παρελθόν μια ρεαλιστική στάση εξωτερικής πολιτικής, η οποία ελάμβανε υπόψιν την διεθνή συγκυρία κατά την οποία κορυφώθηκε η αποικιοκρατία και καταδείκνυε την επιθυμία να μην υπάρξει σύγκρουση με τις αποικιακές συστημικές δυνάμεις.²⁴ Η Τουρκία πρέπει να σταματήσει να διαδραματίζει τον ρολό του «αγχώδη τραπεζοκόμου» των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή, εάν έχει σκοπό να διατηρήσει την κρατική της υπόσταση και την ειρήνη στο άνω άκρο της ημισελήνου του κεντρικού Ισλάμ, αλλά και να προωθήσει την εσωτερική της ευημερία.²⁵

Τέλος, εν είδει επισκόπησης παραθέτουμε κατά χρονική σειρά ενδεικτικές δηλώσεις της τουρκικής πλευράς ώστε να καταστεί κατανοητό το πώς, ασχέτως πολιτικών καταβολών και κοσμικότητας ή μη, οι Τούρκοι επίσημοι κάνουν

---

²³ Θ. Βερέμης & Θ.Π. Ντόκος (επιμ.) *Η σύγχρονη Τουρκία: Πολιτικό Σύστημα, Οικονομία και Εξωτερική Πολιτική*, Παπαζήσης/ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα 2002, 281-319.

²⁴ Α. Νταβούτογλου, *Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, μτφ. Ν. Ραπτόπουλος, Ποιότητα, Αθήνα 2010, 115-130.

²⁵ Ι.Θ.Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, τόμ. Ι, επιμ. Κ.Θ. Νικολάου-Πατραγιάς, Λειμών, Αθήνα 2017, 317-319.

δηλώσεις εθνικιστικού χαρακτήρα, οι οποίες συνοδεύονται από γεγονότα, τα οποία αποδεικνύουν την αναγέννηση του τουρκικού επεκτατισμού.

- «Το μέλλον της Τουρκίας έγκειται στην θάλασσα. Η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να γίνει ένα μεσογειακό έθνος. Όλοι οι πολιτικοί έχουν αποδεχθεί αυτή την γραμμή για το μέλλον της Τουρκίας», Τούρκος Υπουργός Αμύνης, İlhami Sançar, 10 Ιανουαρίου 1974.
- «Η Τουρκία και η Ελλάδα εκτιμούν την αξία της ειρηνικής της συνυπάρξεως ... Η διαφωνία προέρχεται από τον λόγο ότι τα νησιά τα οποία βρίσκονται κοντά στην Τουρκία ανήκουν στην Ελλάδα και όχι στην Τουρκία... τα νησιά αυτά αποτελούν τμήμα της Ανατολίας και για αιώνες ανήκαν στο κράτος το οποίο είχε την κυριαρχία στην Ανατολία...», Τούρκος αρχηγός της αντιπολιτεύσεως, Suleyman Demirel, 9 Ιουνίου 1974.
- «Η άμυνα των νησιών του Αιγαίου θα πρέπει να αναληφθεί από κοινού από την Ελλάδα και την Τουρκία ως συμμάχων εντός του ΝΑΤΟ», Τούρκος πρωθυπουργός, Bülent Ecevit, 30 Ιουλίου 1974.
- « Δεν θα εκχωρήσω το Αιγαίο σε κανέναν. Το μισό Αιγαίο ανήκει σε εμάς. Αυτό θα πρέπει να το μάθει όλος ο κόσμος. Δεν έχουμε την πρόθεση να νεωτερίσουμε σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Εάν η τιμή και τα συμφέροντα του τουρκικού έθνους γίνουν αντικείμενο επιθέσεως, θα συντρίψουμε το κεφάλι του εχθρού», Τούρκος πρωθυπουργός, Sadi İrmak, στην εφημερίδα Huürriyet, 18 Ιανουαρίου 1975.
- «Η νήσος της Ρόδου θα μπορούσε να γίνει μια δεύτερη Κύπρος», δήλωση από διπλωματική τουρκική πηγή προς το Associated Press, την 1 Απριλίου 1975.
- «Τα νησιά Λήμνος και Λέσβος, τα οποία απέχουν μόνο λίγα μίλια από τη Μικρά Ασία, τα οποία ήταν για αιώνες πρωτεύουσες τούρκικων επαρχιών, είναι περιοχές απαραίτητες σε εμάς, όχι μόνον ως τμήμα της κληρονομιάς του οθωμανικού κράτους, αλλά επίσης για την ασφάλεια μας. Θέλουμε αυτά τα νησιά τα οποία κατέχονται από τους Έλληνες αδίκως», εφημερίδα Milliyet, 3 Φεβρουαρίου 1982.
- «Οποιαδήποτε ενέργεια της Ελλάδος για την επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ναυτικά μίλια θα θεωρηθεί από την Τουρκία ως αιτία πολέμου», Τούρκος πρωθυπουργός, Turgut Ozal, προς την εφημερίδα Christian Science Monitor, 30 Νοεμβρίου 1983.
- «Είναι φυσικό τα δικαιώματα και οι ευθύνες ενός έθνους, το οποίο είναι κυρίαρχο της Ανατολίας, να πρέπει να εκτείνονται τουλάχιστον στο μισό Αιγαίο. Καμία τουρκική κυβέρνηση δεν μπορεί να αγνοήσει αυτό το γεγονός, το οποίο αποτελεί θέμα εθνικής ασφάλειας», Τούρκος τέως υπουργός Αμύνης, Hasan İşik, στην τουρκική εφημερίδα Turkish Daily News, Απρίλιος 1984.

Επίλογος - Συμπεράσματα

Μέσα από περισυλλογή δεδομένων και από την τοποθέτηση χρονολογικά και θεματικά, το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η Τουρκία έχει συγκρατήσει μέσα της κατάλοιπα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και παρά την κατάρρευσή της και την δημιουργία νέων κυβερνήσεων, κοσμικών ή μη, οι τουρκικές Αρχές διατηρούν και προσπαθούν να αναβιώσουν το εθνικιστικό συναίσθημα του λαού διεκδικώντας τα παλαιά όρια της Οθωμανική Αυτοκρατορίας με επεκτατική εξωτερική πολιτική και ιδιαίτερα στο Αιγαίο Πέλαγος, δημιουργώντας αφορμές για την κλιμάκωση επεισοδίων προς όφελος της Τουρκίας. Ωστόσο, η μονοπώληση του Αιγαίου ή το κλείσιμο του Αιγαίου από μια χώρα είναι ιστορικά και γεωπολιτικά αδύνατο, επομένως η Τουρκία θα πρέπει να χαλιναγωγήσει την υπερφιλοδοξία της.

Η Τουρκία θέλει να διαδραματίζει τον ρόλο του ηγεμονικού κρατικού δρώντος στην ευρύτερη Ανατολική Μεσόγειο και ιδίως σε σχέση με την Ελλάδα. Τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλει η Τουρκία για να ενισχύσει τις εδαφικές της απαιτήσεις εναντίον της Ελλάδας είναι αβάσιμα και νεφελώδη. Κατ' ουσίαν αποτελούν μια δημαγωγική προσπάθεια, η οποία αποσκοπεί στο να διεγείρει τα αισθήματα του τουρκικού λαού και να αποσπάσει την προσοχή του από πολλά κρίσιμα εσωτερικά προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η Τουρκία στην ιστορική διαχρονία.²⁶

---

²⁶ Μ. Ξ. Κυριακού, *Η Κρίση στο Αιγαίο*, ό.π., 90-101.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aktar, C. «Οι συνέπειες της πτώχευσης της Τουρκικής Εξωτερικής Πολιτικής: Τι και πως μπορεί να περισωθεί.», Foreign Affairs The Hellenic Edition, Τεύχος 45, (Απρίλιος - Μάιος 2017)
- Korkmaz, G., «An Analysis of Turkey's Defense Systems Acquisition Policy», Μάρτιος 2009, Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ydhucruk> (ημέρα πρόσβασης 16/6/18)
- Αλεξανδρή, Α., Βερέμης, Θ., Καζάκος, Π., Κουφουδάκης, Β., Ροζάκης, Χ.Α. Τιτσόπουλος, Γ., Οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις 1923-1987, Γνώση, Αθήνα 1991
- Βερέμης, Θ. & Θ.Π. Ντόκος (επιμ.), Η σύγχρονη Τουρκία: Πολιτικό Σύστημα, Οικονομία και Εξωτερική Πολιτική, Παπαζήσης/ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα 2002,
- Γεωργούλης Σ. & Σολταρίδης Σ., Ίμια: Η αναμφισβήτητη ελληνική κυριαρχία. Η απειλή ενός νέου casus belli, Νέα Σύνορα/Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1996
- Γρίβας, Κ. «Οι άγνωστες διαθέσεις των ισχυρών», Επίκαιρα, 393: 30/03/2018
- Γρίβας, Κ. «Η Τουρκία προαναγγέλλει πόλεμο κατά της Ελλάδας», News, 25/03/2018, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/y9gaccj5> (ημερομηνία πρόσβασης 25/6/2018)
- Ηρακλείδης, Αλέξης, Άσπρονδοί Γείτονες: Ελλάδα - Τουρκία: Η διένεξη του Αιγαίου, Ι.Σιδέρης, Αθήνα 2007
- Κουμουτσάκος, Γ., «Το 2017 ήταν χρονιά-ρεκόρ για τις τουρκικές παραβιάσεις στο Αιγαίο», iefimerida, 22/12/2017, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/y9tg9roy> (ημέρα πρόσβασης 23/6/2018)
- Κυριακού, Μ. Ξ., Η Κρίση στο Αιγαίο, Αθήνα 1986
- Μάζης, Ι.Θ., Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία, Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2008
- Μάζης, Ι.Θ., Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο - Ι, Επιμέλεια- Εισαγωγή: Κυριακός Θ. Νικολάου - Πατραγάς, Λειμών, Αθήνα 2017
- Νταβούτογλου, Α., Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας, Μετφρ: Νικόλαος Ραπτόπουλος, Επ. Επιμέλεια: Νεοκλής Σαρρής, Ποιότητα, Αθήνα 2010
- Φίλης, Γ., «Ανατολική Μεσόγειος στο Τουρκικό επίκεντρο», Νέα Κρήτη, 27/6/2018, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ya4laa7l> (ημέρα πρόσβασης 27/6/2018)
- [Ανώνυμος], «Αρχηγός τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων: Δεν θα επιτρέψουμε τετελεσμένα στο Αιγαίο», CNN, 10/05/2018, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://tinyurl.com/ya4hx26c> (ημέρα πρόσβασης 24/6/2018)

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Η **ΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑΔΑΚΟΥ** (Master of Science Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας, Πανεπιστήμιο Αθηνών και ΒΑ Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών [Κατεύθυνση Γεωπολιτικής], Πανεπιστήμιο Αθηνών) είναι αναλύτρια γεωπολιτικών θεμάτων. Στα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται η Γεωγραφία της Ενέργειας στην Ευρασία, η στρατιωτική ισχύς Κίνας και Ρωσίας, η BRI, οι σχέσεις Κίνας και Ρωσίας με την Τουρκία και τις τουρκόφωνες χώρες της Κεντρικής Ασίας, οι νέες στρατιωτικές τεχνολογίες, η Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση και οι αμυντικές εφαρμογές της, και το Ισλάμ. Είναι μέλος του Σεμιναρίου Αραβικών και Ισλαμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και της ερευνητικής ομάδας για Νέες Στρατιωτικές Τεχνολογίες και τον Υβριδικό Πόλεμο του Τμήματος Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

<https://www.linkedin.com/in/mousadakou/>

Οι ισχυρισμοί και οι απόψεις σε αυτήν την δημοσίευση ανηκουν στους συγγραφείς και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου Εξωτερικών Υποθέσεων, του διοικητικού συμβουλίου ή των μελών του.

Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται. Κανένα μέρος αυτής της δημοσίευσης δεν μπορεί να αναπαραχθεί ή να μεταδοθεί με οποιαδήποτε μορφή ή με οποιονδήποτε τρόπο, ηλεκτρονικό ή μηχανικό, συμπεριλαμβανομένης της φωτοτύπησης, της εγγραφής ή οποιουδήποτε συστήματος πληροφορικής και ανάκτησης, χωρίς γραπτή άδεια από τον εκδότη.

Ινστιτούτο
Εξωτερικών
Υποθέσεων

www.fainst.eu